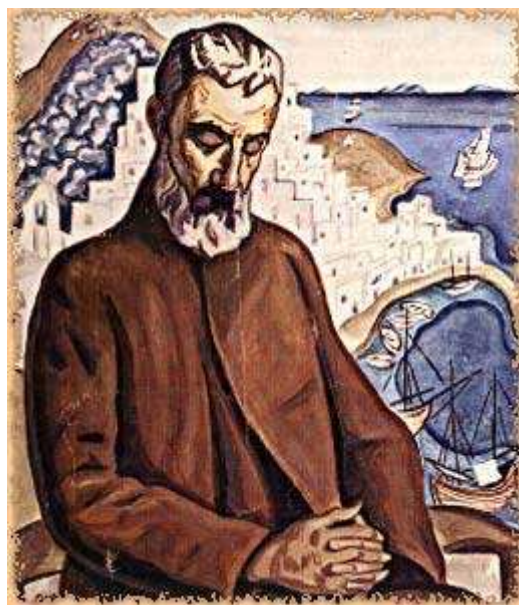

Ο ΕΠΙΠΕΣΜΕΝΟΣ ΔΕΡΒΙΣΗΣ

Παπαδιαμάντης Αλέξανδρος

Δύο, τρεις, πέντε, δέκα σταλαγμοί.

Όμοιοι με το μονότονον βήμα του αγρύπνου ναύτου φρουρού εις την κουβέρταν. Πλέει εις μαύρα πέλαγα και βλέπει ουρανόν και θάλασσαν αγρίως χορεύουσας, και τυλιγμένος εις την καπόταν του διασχίζει ακαριαίως το σκότος με την εξανάπτουσας και υποσβήνουσας λαμπυρίδα του τσιγάρου του.

Οι πετεινοί δεν είχαν λαλήσει το τρίτον λάλημα. Ίσως είχαν τρομάξει από την βαθείαν, θρηνώδη φωνήν του σαλεπτσή, όστις είχαν αρχίσει το φθινόπωρον, νύκτα βαθιά, να κράζει. Ήτο ως κρωγμός αγνώστου ορνέου, το οποίον είχε χάσει τον αέρα του, και είχαν ενσκήψει μέσα εις την πόλιν, κι εζήτει αρπάγματα να σπαράξει.

— Ζεστό ! Βράζει ! ...

Έβραζεν, έβραζε, η νύκτα βαθιά. Ζεστόν το σαλέπι, πολύ ζεστότερον το στρώμα. Μόνον η φωνή του σαλεπτσή ετρόμαζε τους πετεινούς.

Είχε βρέξει ολίγον, είτα ηθρίασε. Σταλαγμοί, σταλαγμοί έπεφταν αργά-αργά, από την υδρορρόην εντός της αυλής.

— Έ ! και πού, σ' αυτόν τον κόσμο;

Η επιφώνησις ηκούσθη εις το σκότος από το στόμα του σαλεπτσή.

Το παράθυρον έτριξε, κρακ ! από το χαμηλόν δωμάτιον το βλέπον προς τον δρόμον. Άνθρωπος προέκυψε τυλιγμένος με σάλι. Έτεινε μέγαν κύαθον προς τον σαλεπτσήν, αλλ' ούτος ηργοπόρει.

Ο άνθρωπος έκυψε να ιδεί.

Υψηλή μορφή, με λευκόν σαρίκι, με μαύρην χλαίναν και χιτώνα χρωματιστόν, είχε σταθεί ενώπιον του σαλεπτσή.

— Πού, σ' αυτόν τον κόσμο ;

— *Μπου ντουνιά τσαρκ φιλέκ.*

— *Άσκ ολσούν ... υπεψιθύρισεν ο σαλεπτσής.*

Δεν είχε γνωρίσει τον άνθρωπον, αλλά το ένδυμα. Κάθε άλλος θα τον εξελάμβανε ως φάντασμα. Αλλ' αυτός δεν επτοήθη. Ήτο απ' εκείνα τα χώματα.

Είχεν αναφανεί. Πότε; Προ ημερών, προ εβδομάδων. Πόθεν; Από την Ρούμελην, από την Ανατολήν, από την Σταμπούλ. Πώς; Εκ ποίας αφορμής; Ποίος;

Ήτον Δερβίσης; Ήτον βεκτασής, χόντζας, ιμάμης; Ήτον ουλεμάς, διαβασμένος; Υψηλός, μελαψός, συμπαθής, γλυκός, άγριος. Με το σαρίκι του, με τον τσουμπέν του, με τον δουλαμάν του.

Ήτο εις εύνοιαν, εις δυσμένειαν; Είχεν ακμάσει, είχεν εκπέσει, είχεν εξορισθεί; *Μπου ντουνια τσαρκ φιλέκ.* Αυτός ο κόσμος είναι σφαίρα και γυρίζει.

Εκείνην την βραδιάν τον είχε προσκαλέσει μία παρέα. Επτά ή οκτώ φίλοι αχώριστοι. Αγαπούσαν την ζωήν, τα νιάτα. Ο ένας απ' αυτούς έβαλλε γιουβέτσι κάθε βράδυ. Οι άλλοι έτρωγαν.

Ήτον λοταρτζής κι εκέρδιζε δέκα ή δεκαπέντε δραχμάς την ημέραν. Τι να τας κάμει; Τους έβαλλε γιουβέτσι και τους εφίλευε. Ήσαν λοτοφάγοι, με ομικρόν και με ωμέγα.

Αγαπούσαν τα τραγούδια, τα όργανα. Ο Δερβίσης δεν έπινε κρασί, έπινε μαστίχαν. Δερβισάδες ήσαν κι αυτοί. Του είπαν να τραγουδήσει. Ετραγούδησε. Του είπαν να παίξει το νάι. Έπαιξε.

Δεν τους ήρεσε. Ω, αυτός δεν ήτον αμανές.

Δεν ήτον, όπως τον ήξευραν αυτοί. Αλλ' ο Δερβίσης τους έλεγε τον καθ' αυτό αμανέν.

Επανήλθεν εις το καφενείον. Το καφενείον αντικρύ του Θησειού. Η ταβέρνα δίπλα εις το καφενείον. Και τα δύο αντικρύ του παλαιού σταθμού Α. Π. Παραπέρα από το καφενείον, η σήραγξ εσκάπτετο, είχε σκαφεί. Φθινόπωρον της χρονιάς εκείνης.

Ο Δερβίσης εκάθητο εκεί κι έπινε μαστίχαν, όποιος τον εκερνούσε. Με το σαρίκι του, με τα κατσαρά ψαρά γένεια του, με το τσιμπούκι του. Άνω των 50 ετών ηλικίας.

Εκεί διενυκτέρευεν από ημερών. Άστεγος, ανέστιος, φερέοικος. Το μικρόν καφενείον είχε την άδειαν να μένει ανοικτόν όλην την νύκτα.

Ήρχοντο από τους τζόγους, από τα θέατρα, θαμώνες. Ήρχοντο από το λαχανοπάζαρον. Έπιναν ρούμι και φασκόμηλον.

Ο Δερβίσης έπαιζε κάποτε το νάι. Ο κλήτωρ ο αστυνομικός διεσκέδαζεν. Αγαπούσε ν' ακούει.

Καλός άνθρωπος. Προ ετών, όταν πρωτοδιωρίσθη, ήτον γεμάτος ζήλον.

Άμα είδε καυγάν, έτρεξεν αμέσως να τους χωρίσει. Εις παλαιός συνάδελφός του τον ώκτειρεν.

— Όταν βλέπεις καυγά, να τρέχεις από το πλαγινό σοκάκι, ν' αργοπορείς, ως που να περάσει η φούρια, και τότε να παρουσιάζεσαι.

Και άλλην συμβουλήν του έδωκε :

— Στον καυγά, πάντοτε να βλέπεις ποιος είναι δυνατότερος και να φυλάγεσαι. Να μαλώνεις τον πιο αδύνατον, να του τραβάς κι ένα χαστούκι, και να επαναφέρεις την τάξιν. Έτσι θα βγαίνεις λάδι.

Και ακόμη :

— Κάθε καινούργιος ανώτερος που διορίζεται την πρώτη μέρα είναι γεμάτος αυστηρότητα. Το κάνει για να τους πάρει τον αέρα. Την δεύτερη μέρα κρυώνει, και την τρίτη μέρα παραδίνεται. Εσύ να συμμορφώνεσαι σύμφωνα με τον προϊστάμενον, και να παραπανίζεις μάλιστα, αυτές τες τρεις μέρες.

Πολύτιμοι υποθήκαι.

Τας ημέρας εκείνας είχε διορισθεί νέος αστυνόμος.

Διά να δείξει τον ζήλον του, διέταξε να κλείσει το καφενείον, την νύκτα εκείνην.

Αύριον ή μεθαύριον θα επέτρεπε πάλιν να μένει ανοικτόν. Αλλ' η νυξ εκείνη είχε πέσει εις τον λαχνόν, ήτο πεπρωμένη νυξ.

Ο καλός κλήτωρ, ενθυμείτο τας συμβουλάς του συναδέλφου του. Ανάγκη να βιάσει τον καφετζήν να κλείσει.

Δεν επετράπη εις τον βοηθόν να μείνει εντός, διά να μη σηκωθεί και ανοίξει εις όσους ήτο πιθανόν να έλθουν να κρούσωσι την θύραν. Δεν επετράπη εις τον Δερβίσην, τον ανέστιον, τον πλάνητα, να μείνει, επί τη προφάσει ότι έπαιζε το νάι, κι εμάζωνε κόσμον, και δεν άφηνε τους γείτονας να κοιμηθούν. Ο Δερβίσης με το σαρίκι του, με τον τσουμπέν του, με τον δουλαμάν του, επήρε το τσιμπούκι του, το νάι του, κ' έφυγε.

Πού να υπάγει;

Έκαμεν ολίγα βήματα ασκόπως, πέριξ του καφενείου.

Παρέκει ήτο η σήραγξ. Εσκάπτετο, ήτο σκαμμένη.

Έκαμνε ψύχραν, νυκτερινόν απόγειον. Μία μετά τα μεσάνυκτα.

Ο κλήτωρ ο σκοπός περιεφέρετο υποκάτω εις το κιάσκι, το τσιγκοσκεπές, των εκεί μαγαζείων.

Ο Δερβίσης ο πλάνης κατήλθεν εις το βάθος της σήραγγος. Ίσως ήλπιζε να εύρει περισσότερον απαγκειο εκεί.

Εκάθισεν, ακούμβησεν.

Εσκέπτετο το άστατον των ανθρωπίνων πραγμάτων. *Ασκολσούν τσιβιρινέκ*. Χαρά σ' εκείνον που ξέρει να τον γυρίζει, τον κόσμον αυτόν.

Παρήλθεν ώρα. Ο κλήτωρ, όστις επεριπάτει εκεί τριγύρω, εσκέπτετο τι να είχε γίνει ο Δερβίσης, τον οποίον είχεν ιδεί να καταβαίνει εις την σήραγγα.

Πού να είναι;

Εις την ερώτησιν αυτήν την άφωνον απήντησε φωνή, ήχος, μέλος γλυκύ.

Ο ξένος μουσουλμάνος είχε παγώσει εκεί όπου εκάθητο κι ενύσταζε. Διά να ζεσταθεί, έβγαλε το νάι του και ήρχισε να παίζει τον τυχόντα ήχον, όστις του ήλθε κατ' επιφοράν εις την μνήμην.

Νάι, νάι, γλυκύ.

Νάζι — κατά έν ζήτα ελαττούται.

Αύρα, ουρανός, άσμα γλυκερόν, μελιχρόν, αβρόν, μεθυστικόν.

Νάι, νάι.

Κατά δύο κοκκίδας, διαφέρει διά να είναι το *Ναι*, οπού είπεν ο Χριστός.

Το *Ναι* το ήμερον, το ταπεινόν, το πράον, το *Ναι* το φιλόανθρωπον.

Κάτω εις το βάθος, εις τον λάκκον, εις το βάραθρον, ως κελάρυσμα ρύακος εις το ρεύμα, φωνή εκ βαθέων αναβαίνουσα, ως μύρον, ως άχνη, ως ατμός, θρήνος, πάθος, μελωδία, ανερχομένη επί πτίλων αύρας νυκτερινής, αιρομένη μετάρσιος, πραεία, μειλιχία, άδολος, ψίθυρος, λιγεία, αναρριχωμένη εις τας ριπάς, χορδίζουσα τους αέρας, χαιρετίζουσα το αχανές, ικετεύουσα το άπειρον, παιδική, άκακος, ελισσομένη, φωνή παρθένου μοιρολογούσης, μινύρισμα πτηνού χειμαζομένου, λαχταρούντος την επάνοδον του έαρος.

Τα βαρέα τείχη και οι ογκώδεις κίονες του Θησείου, η στέγη η μεγαλοβριθής, δεν εξεπλάγησαν προς την φωνήν, προς το μέλος εκείνο. Την ενθυμούντο, την ανεγνώριζον. Και άλλοτε την είχαν ακούσει. Και εις τους αιώνας της δουλείας και εις τους χρόνους της ακμής.

Η μουσική εκείνη δεν ήτο τόσον βάρβαρος, όσον υποτίθεται ότι είναι τα ασιατικά φύλα. Είχε στενήν συγγένειαν με τας αρχαίας αρμονίας, τας φρυγιστί και λυδιστί.

Ἐφυγαν αἱ βαθεῖαι ὥραι, καὶ νυξ ἦτο ἀκόμη, πεπρωμένη νυξ.

Ἀκόμη ἤπλωνεν αὐτὴ τὰ σκότη τῆς, καὶ ὁ σαλεπτσῆς ἐκρωζε διὰ νὰ πωλήσει τὸ ἐμπόρευμά του, καὶ οἱ πετεινοὶ ἐζάρωναν εἰς τὸν ὀρνιθῶνα. Τὸ μικρὸν παράθυρον ἐτρίζε, καὶ ὁ σαλεπτσῆς ἐξηκολούθει τουρκιστί τὸν διάλογόν του με τὸν Δερβίση, τὸν ἀστεγον, τὸν υπερόριον.

Προ ὥρας ἤδη εἶχε σιγήσει τὸ ἄσμα τὸ μυστηριώδες καὶ μελιχρόν, τὸ νάι εἶχε πέσει ἀπὸ τὴν χεῖρα. Ὁ ουρανός, συννεφώδης, εἶχεν ἀρχίσει νὰ βρέχει, ἐβρεξεν ἐπ' ὀλίγα λεπτά, εἶτα ἐπαυσεν. Ὁ κλήτωρ εἶχε γίνει ἀφαντος. Αἰμωδιασμένος, βρεγμένος, κρυωμένος, ὁ Δερβίσης ἀνέβη εἰς τὸν ἐπάνω κόσμον.

Ἐπήρην ἓνα δρομίσκον, κατέμπροσθεν τοῦ ἱεροῦ βήματος τῶν Ἁγίων Ἀσωμάτων. Δρομίσκον τὸν ὁποῖον ἡ σεβαστὴ ἐπιτροπὴ εἶχεν ὀνοματίσει, δηλαδὴ εἶχε γράψει ἐπὶ πινακίδος ὅτι εἶναι ὁδὸς Λεπενιώτου.

Ὁ ἴδιος ὁ Λεπενιώτης ὁ λεοντόκαρδος, ὅσον καὶ ἀν ἔτρεφε φιλέκδικον πάθος διὰ τὸν φόνον τοῦ μεγάλου ἥρωος, τοῦ ἀδελφοῦ του, ἀνίσως τὸ πνεῦμα τοῦ περιεφοῖτα ἐκεῖ, καὶ ἠδύνατο νὰ ἴδει τὸν ἄμοιρον Δερβίσην, διωγμένον, ἐξωρισμένον, ἀνέστιον, ριγούντα ἀνά τὴν στενωπὸν, ἐρποντα ἀναμέσον δύο σειρῶν παλαιῶν οἰκίσκων, θὰ τὸν ἐσπλαγχνίζετο.

Και ο σαλεπτός τον ελυπήθη, και αντί πενταλέπτου του έδωσε να πίνει σαλέπι διπλούν, μισό κουλούρι να βουτήξει, και άφησε τον γείτονα με το σάλι, τον σηκωθέντα προ μικρού από την ζεστήν κλίνην, να κρυώνει περιμένων εις το μικρόν παράθυρον.

— Έλα, σαλεπτός, που να πάρει ...

— *Μπου ντουνιά ...*

Την πρωίαν εκείνην έπιεν ο Δερβίσης σαλέπι, έφαγε και κουλούρι. Όλην την ημέραν τον έπαιρνε ο ύπνος όπου ετύχαινε να καθίσει.

Τας άλλας ημέρας, εξενυχτούσεν ακόμη εις το ολονύκτιον καφενείον, διά το οποίον είχε περάσει η πεπρωμένη νυξ. Έπινε μαστίχαν κι εκάπνιζε το τσιμπούκι του. Πότε-πότε έπαιζεν ακόμη το νάι.

Ύστερον, μετ' ολίγας ημέρας, έγινε άφαντος και δεν τον είδε πλέον κανείς. Ζει, απέθανε, περιπλανάται εις άλλα μέρη, ανεκλήθη από της εξορίας, επανέκαμψεν εις τον τόπον του;

Κανείς δεν ηξεύρει.

Ίσως την ώραν ταύτην ν' ανέκτησε την εύνοιαν του ισχυρού Παδισάχ, ίσως να είναι μέγας και πολύς μεταξύ των Ουλεμάδων της Σταμπούλ, ίσως να διαπρέπει ως ιμάμης εις κανέν εξακουστόν τζαμίον.

Ίσως να είναι ευνοούμενος του Χαλίφη, αρχιουλεμάς, σείχουλισλάμης.

Μπου ντουνιά τσαρκ φιλέκ.

(1896)

Το πήρα από την κριτική έκδοση του Ν. Δ. Τριανταφυλλόπουλου και εκσυγχρόνισα λίγο ακόμα την ορθογραφία (μονοτονικό, υποτακτική). Η σημερινή γραφή δημιουργεί πρόβλημα στο σημείο όπου ο Παπαδιαμάντης γράφει πως το «νάι» (που γραφόταν «νάϊ» τότε) απέχει δύο κουκίδες από το «ναι» (που γραφόταν «ναί»).

Η τουρκική παροιμία Μπου ντουνιά τσαρκ φιλέκ, την οποία ο Ππδ. εξηγεί «Αυτός ο κόσμος είναι σφαίρα και γυρίζει»

σημαίνει ακριβέστερα «Αυτός ο κόσμος είναι τροχός της τύχης».
Το *felek* (εξ ου και το φελέκι) είναι η τύχη.

Ο δουλεμάς είναι είδος επενδύτη, ο ουλεμάς είναι ο απόφοιτος της ιερονομικής σχολής, σείχουλισλάμης ήταν ο ανώτερος θρησκευτικός λειτουργός στην Οθωμανική αυτοκρατορία (όλα αυτά σύμφωνα με το Γλωσσάρι της κριτικής έκδοσης).